

LUX FILM DAYS

3 FILMS
24 TALEN
28 LANDEN



© Benedict Neuenfels

STYX

Een film van Wolfgang Fischer
Duitsland, Oostenrijk



STYX

EEN FILM VAN WOLFGANG FISCHER

Rike, veertig jaar, is urgentiearts en last een pauze in haar loopbaan in. Ze wil naar het eiland Ascension aan boord van de Asa Gray, een zeilboot waar ze uitstekend zorg voor draagt. Ze vertrekt alleen. Haar zwerftocht naar de Zuid-Atlantische Oceaan wordt ook een innerlijke reis diep in zichzelf. Aan boord verdeelt ze haar tijd tussen het roer en de boeken die ze mee heeft, zoals *De schepping van het paradijs*. Darwin op het eiland Ascension. Ze is gefascineerd door de gevarieerde en weelderige plantengroei op het eiland, dat tot eind 19e eeuw woestijnachtig was. Rike kijkt reikhalzend uit naar haar bestemming. Dit kunstmatige paradijs werd gecreëerd uit het niets, op aanwijzing van de beroemde Britse natuuronderzoeker.

Maar op een nacht gebeurt er iets dat haar plannen in de war stuurt en alles een andere wending geeft. In de gedaante van een hevige storm brengt het lot ten noordoosten van de Kaapverdische Eilanden een oude vissersboot op haar pad. De boot is op drift met een honderdtal migranten aan boord, die vertwijfeld naar haar zwaaien. Tevergeefs probeert Rike via de radio contact te leggen met de boot. Ze waarschuwt de kustwacht, maar ondanks haar herhaalde oproepen komt die maar niet opdagen. Rike staat er met andere woorden alleen voor. Ze voelt de morele plicht om migranten te redden, maar haar boot is te klein om plaats te bieden aan hen allemaal. Ze beseft dat zij al hun hoop op haar vestigen en daardoor voelt ze zich nog machtelozer. De jonge vrouw staat voor een tragisch dilemma: ze wil de bootvluchtelingen wel helpen, maar heeft geen andere keuze dan weg te varen. Uiteindelijk zal zij slechts één passagier kunnen redden, de veertienjarige Kingsley.

INVALSHOEKEN

Met de encensering van deze tragische confrontatie maakt regisseur Wolfgang Fischer in de vorm van een allegorie het onherleidbare verschil concreet tussen het welvarende Europa en het Afrikaanse continent, waar armoede en politieke instabiliteit zorgen voor allerlei vormen van schaarste, geweld, onrecht en verdrukking. Daarnaast stelt de film een essentiële vraag: wat kan je persoonlijk doen in zo een dramatische situatie, als de bevoegde instanties en machthebbers doen alsof hun neus bloedt?

Het thema dat in *Styx* wordt uitgewerkt, is brandend actueel. Denken we bijvoorbeeld aan de toename van vreemdelingenhaat en nationalisme in Europa: Italië, Oostenrijk en de landen van de Visegrád-groep (Hongarije, Tsjechië, Polen en Slowakije) hebben geen zin om migranten op te nemen. Zij hebben bijvoorbeeld onlangs besloten om de toegang tot hun havens te weigeren. Op de ongeziene migratiecrisis, die haar hoogtepunt kende in 2015, is een politieke crisis gevolgd, waarin een open en een gesloten Europa tegenover elkaar staan. De leiders van de Unie moeten die crisis aanpakken om de opvang van migranten te kunnen regelen.

HET ONTSTAAN DER SOORTEN

In de Zuid-Atlantische Oceaan ligt ter hoogte van het Afrikaanse continent het kleine vulkanische eiland Ascension. Charles Darwin ging er aan land in 1836, aan het einde van een expeditie rond de wereld aan boord van de Beagle. Darwin wordt getroffen door de kaalheid van de plek, zonder zoet water en zonder planten, en spreekt erover met plantkundige Joseph Hooker. Die vat het plan op om het eiland te bebossen en plant er allerlei soorten bomen en planten uit Europa, Argentinië en Zuid-Afrika. Het is zijn bedoeling de waterkringloop en de kwaliteit van de bodem te herstellen. Na dertig jaar is de opzet geslaagd. In de film is Rike gefascineerd door dit unieke experiment, wat blijkt uit de keuze van haar bestemming en uit het boek waarin ze zich verdiept, *De schepping van het paradijs*. Darwin op het eiland Ascension. De kaft van dit geïllustreerde boek met zijn symbolische titel komt in close-up in beeld, net als de naam van Rikes zeilboot. Asa Gray, naar wie Rikes boot vernoemd is, was een Amerikaans plantkundige en vurig bewonderaar van Darwin. Gray bezorgde Darwin nuttige informatie voor zijn boek *Het ontstaan der soorten* en zette zich in voor de verspreiding van Darwins ideeën in de Verenigde Staten.

Het belang van al deze details is duidelijk, net als de proloog van de film: die gaat van start met de acrobatieën van grote apen op de rots van Gibraltar, de enige plaats in Europa waar apen (meer bepaald 250 berberapen) in het wild leven. Zoals bekend staan primaten centraal in het onderzoek naar het ontstaan van de soorten dat Darwin in de 19e eeuw heeft gevoerd. De regisseur monteert beelden tegenover elkaar van een aap die met menselijke gebaren aan het eten is en van Rike die proviand inslaat voor haar zeereis. Op die manier toont hij de verwantschap tussen mens en aap en stelt hij indirect de zogenaamd superieure intelligentie van de mens ten opzichte van de rest van de wereld in vraag.

DE SCHEPPING VAN HET PARADIJS

Zo begint de toeschouwer vanzelf na te denken over de algemene betekenis van deze zijdelingse verwijzingen in het kader van een hedendaags verhaal over de botsing tussen twee tegengestelde werelden. Aan de ene kant staat de westerse samenleving met haar rijkdommen en comfort, op zichzelf teruggeplooid en egocentrisch of zelfs onverschillig ten opzichte van de rest van de wereld; aan de andere kant staat de gemeenschap van de migranten, die vechten om te overleven. Hier biedt het allegorische discours met zijn narratieve symbolen ons mogelijkheden tot interpretatie.

De „schepping van het paradijs” op de omslag van Rikes lievelingsboek vormt een eerste spoor. Het is veelzeggend dat haar soloreis in zekere zin een terugkeer is naar de Hof van Eden of het „aards paradijs”, en dus naar het ontstaan van de wereld zoals dit in het eerste Bijbelboek Genesis wordt beschreven⁽¹⁾. Van bij het begin van de film, nog voor het vertrek van Rike, wordt de mens verantwoordelijk gesteld voor de staat van de wereld. Daardoor wordt het meteen onmogelijk om de latere gebeurtenissen louter als ramp of onvermijdelijk noodlot te interpreteren. Dit kan gezien worden als kritiek op de houding van sommige landen tegenover de opvang van migranten. In deze context betekenen de verwijzingen naar de „schepping van het paradijs” op het eiland Ascension waarschijnlijk dat het zelfs in de meest hopeloze situaties mogelijk blijft menselijke en voor iedereen voordelige oplossingen te vinden.

Hoe kunnen wij ons dan zo berustend neerleggen bij de huidige wereldorde? Waarom vinden wij het normaal dat wij in de beste omstandigheden kunnen leven, maar dat anderen veel slechter af zijn en op hun wanhopige zoektocht naar een beter leven gruwelijk ten onder gaan? Dat is zonder enige twijfel de essentiële vraag die in alle verwijzingen in de film van Wolfgang Fischer doorklinkt.

Nuchterder bekeken staat het onvermogen van Rike om de passagiers van de gammele vissersboot in nood te redden, voor onze beperkte mogelijkheden om als individu iets te ondernemen. Hoewel Rikes machteloosheid in zekere zin een fatalistische visie op de tragische dood van duizenden migranten op zee bevestigt, illustreert deze machteloosheid vooral het algemene falen van ons collectieve morele bewustzijn. Tijdens een eerste radiocontact met Rike net voor de storm verzekert de kapitein van een vrachtschip haar dat ze in geval van nood op hem kan rekenen. Een paar uur later weigert hij echter hulp te verlenen, omdat hij hierdoor zijn baan zou kunnen verliezen. Hij stelt dus zijn eigen belang boven zijn plicht om mensen op zee te helpen. Die verplichting is nochtans vastgelegd in het Solas-verdrag (het internationaal verdrag voor de beveiliging van mensenlevens op zee) van 1974. Zo krijgen ook de tekortkomingen van het ontvangstbeleid en de praktische uitwerking daarvan extra aandacht. De kustwacht is belast met een civiele veiligheidsmissie op zee, maar weigert halsstarrig te reageren op de alarmerende radio-oproepen van Rike.

DE WATEREN VAN DE ONDERWERELD

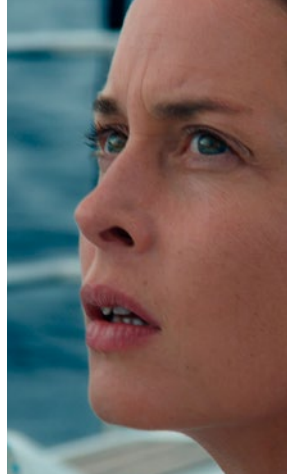
Zowel Rike als de migranten zijn op zoek naar het paradijs, ook al gaat hun motivatie niet uit van dezelfde werkelijkheid of hetzelfde doel⁽²⁾. Dat deze zoektocht onherroepelijk een utopie zal blijven, wordt al aangekondigd in de titel van de film. „Styx” roept een heleboel associaties op met de onderwereld: in de Griekse mythologie is de Styx een van de vijf rivieren van de onderwereld en vormt zij de grens tussen het rijk van de levenden en dat van de doden. De titel verwijst ondubbelzinnig naar het drama dat zal volgen en werpt van meet af aan een donkere sluier over het hele verhaal: we voorvoelen de tragische afloop immers al nog voor we de eerste beelden zien. Zowel voor de migranten in nood als voor de jonge Duitse die niet in staat is om hen te redden, staat de helse realiteit in schril contrast met het paradijs

(1) Hierbij komt nog een andere Bijbelse verwijzing: het eiland Ascension — wat Hemelvaart betekent in het Nederlands — dankt zijn naam aan de dag waarop het in 1501 door een Portugese zeevaarder werd ontdekt.

(2) Wanneer Rike en de migranten elkaars pad kruisen, kunnen we daarin de botsing zien van twee lijnrecht tegenovergestelde voorstellingen van het paradijs: zij daalt af naar het Zuiden, op weg naar een kunstmatig paradijselijk eiland, terwijl de migranten het Noorden proberen te bereiken, op zoek naar het eldorado in Europa.

waarvan zij dromen. De regisseur van deze allegorische film wil duidelijk de politieke inertie in een uiterst zorgwekkende situatie aan de kaak stellen, net als de algemene onverschilligheid van de westerse burgers voor problemen die zich ver van hun bed voordoen en voor hen abstract blijven, zolang ze er niet fysiek mee geconfronteerd worden. Volgens deze interpretatie spelen de kustwachters die aan het einde van de film ingrijpen, de rol van Charon, de veerman van de onderwereld die de zielen van de overledenen over de Styx moet zetten. Zij bergen namelijk meer lijken dan dat ze overlevenden in veiligheid brengen.

Nog volgens deze interpretatie kan Rike in verband worden gebracht met Styx, de verpersoonlijking van de gelijknamige rivier en de oudste van de oceaniden. Deze waternimfen spelen in de Griekse mythologie steeds een welwillende rol: zij waken onder meer in opdracht van Zeus over alle jongens en begeleiden ze tot ze volwassen zijn. De verwijzing naar de relatie die zich ontwikkelt tussen de arts en de jonge Kingsley, de enige migrant die zij zal kunnen redden, ligt voor de hand. Het onvermogen van Rike om het tragische einde van Kingsleys lotgenoten te verhinderen, krijgt zo eveneens een bijzondere bijklank. Tot slot is het wellicht ook geen toeval dat we aan het einde van de film, wanneer Rike's nachts eindelijk het ruim van de andere boot bereikt en de gruwel van de situatie ten volle tot haar doordringt, een close-up van haar gelaat te zien krijgen: haar hoofd is omwikkeld met een donker laken en enkel haar ogen zijn nog zichtbaar. Het laken moet Rike beschermen tegen eventuele besmettelijke ziekten. Het wordt echter zo uitdrukkelijk getoond dat het voor de hand ligt hierin een analogie te zien met het masker dat de veerman draagt wanneer hij de zielen van de overledenen naar de andere oever van de Styx brengt.





© Benedict Neuenfels



© Benedict Neuenfels



© Benedict Neuenfels



© Benedict Neuenfels

STOF TOT NADENKEN

- De film *Styx* bestaat duidelijk uit twee delen. Een deel speelt zich af *vóór*, en het andere deel *na* de storm, die een hele nacht woedt. Wat zouden we over deze storm kunnen zeggen vanuit onze allegorische interpretatie? Hoe kunnen we de storm duiden? Kunnen we hierin een verwijzing zien naar een andere mythologische episode? Welke betekenis krijgt deze onverwachte gebeurtenis in de context van de film?
- Rike is een gewone vrouw, die alleen op vakantie is. Haar personage houdt ons een spiegel voor, van onszelf en van onze eigen verantwoordelijkheid als Europees burger. Welke boodschap probeert de regisseur, Wolfgang Fischer, over te brengen? Wat verwacht hij eigenlijk van ons?

les grignoux



EUROPESE FILM VOOR EUROPEANEN

De LUX-filmprijs blijft verrassen: de films, die het werk zijn van jonge, getalenteerde vrouwen en mannen uit Europa, vertonen een enorme verscheidenheid aan genres en stijlen. Het Europees Parlement heeft de eer de drie films voor te stellen die meedingen naar de LUX-filmprijs 2018:

STYX van Wolfgang Fischer (Duitsland, Oostenrijk)

THE OTHER SIDE OF EVERYTHING (*Druga strana svega*) van Mila Turajlić (Servië, Frankrijk, Qatar)

WOMAN AT WAR (*Kona fer í stríð*) van Benedikt Erlingsson (IJsland, Frankrijk, Oekraïne)

De films hebben actuele thema's die met vuur en op intelligente wijze worden verbeeld. Ze vormen een weerspiegeling van wat Europa op dit moment doormaakt en laten personages zien die hun blik richten op de wereld rondom hen, om de werkelijkheid en de samenleving en gemeenschap waartoe ze behoren, beter te begrijpen. Door de emotionele kracht van dit medium worden de verhalen die we te zien krijgen, naar een hoger niveau getild. Zo komen de kwaliteit en de diversiteit van de Europese cinema beter tot hun recht en wordt duidelijk hoe belangrijk film is voor de vorming van maatschappelijke waarden en cultuurgemeenschappen. We nodigen je uit om de films te bekijken tijdens de zevende editie van de LUX-filmdagen.

LUX-FILMPRIJS

Cultuur is van fundamenteel belang voor de ontwikkeling van onze samenleving.

Vanuit deze gedachte heeft het Europees Parlement in 2007 de LUX-filmprijs gelanceerd. Op die manier wil het de distributie van Europese films over heel Europa stimuleren en een Europees debat op gang brengen over belangrijke maatschappelijke kwesties.

De LUX-filmprijs is een uitzonderlijk initiatief. Terwijl de meeste Europese coproducties uitsluitend in de landen van oorsprong te zien zijn en zelfs binnen de EU zelden in andere landen worden verdeeld, biedt de LUX-filmprijs drie Europese films de unieke kans om in de 24 officiële EU-talen te worden ondertiteld.

De winnaar van de LUX-filmprijs wordt gekozen door de leden van het Europees Parlement en op 14 november 2018 bekendgemaakt.

LUX-FILMDAGEN

Uit de LUX-filmprijs zijn de LUX-filmdagen voortgekomen. Sinds 2012 worden de drie films die naar de LUX-filmprijs meedingen, tijdens de LUX-filmdagen aan een breder Europees publiek gepresenteerd.

Via de LUX-filmdagen nodigen we je uit voor een onvergetelijke, internationale culturele ervaring. Van oktober 2018 tot januari 2019 kan je samen met andere film liefhebbers uit heel Europa de vertoning van de drie films in een van de 24 officiële EU-talen bijwonen. Vergeet niet voor je favoriete film te stemmen via onze website luxprize.eu of onze Facebookpagina!

PUBLIEKSVERMELDING

In het kader van de LUX-filmprijs kiest het publiek zijn favoriete film: de publieksvermelding. Stem zeker voor een van deze drie films vóór 31 januari 2019! Misschien kan je zo wel in juli 2019 — op uitnodiging van het Europees Parlement — het internationale filmfestival van Karlovy Vary bijwonen en bekendmaken welke film de publieksvermelding heeft gewonnen.

KIJK,
DISCUSSIEER
EN STEM!



@luxprize



#luxprize

LUX
PRIZE
.EU

REGISSEUR: Wolfgang Fischer

SCENARIO: Wolfgang Fischer, Ika Künzel

CAST: Susanne Wolff, Gedion Oduor Wekesa,
Alexander Beyer, Inga Birkenfeld

DIRECTOR OF PHOTOGRAPHY: Benedict
Neuenfels

PRODUCENTEN: Marcos Kantis, Martin
Lehwald, Michal Pokorny

PRODUCTIE: Schiwago Film GmbH, Amour
Fou Vienna

JAAR: 2018

DUUR: 94 min.

GENRE: Fictie

LAND: Duitsland, Oostenrijk

OORSPRONKELIJKE VERSIE: Engels, Duits

DISTRIBUTEUR: Imagine Film (België;
Nederland)

Manuscript voltooid in juli 2018

